

บทคัดย่อ

อุทยานแห่งชาติทับลานอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี คือป่าธรรมชาติผืนสุดท้ายที่มีต้นลานขึ้นอยู่มากที่สุดของประเทศไทย การศึกษาลักษณะทางนิเวศวิทยาและการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่นของต้นลานป่าในอุทยานแห่งชาติทับลาน พบว่าพื้นที่“ป่าลาน” มีขนาด 22.91 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น ร้อยละ 29 ของพื้นที่ศึกษา พบพันธุ์ไม้ยืนต้นทั้งหมด 53 ชนิด 48 สกุล และ 27 วงศ์ จำนวนทั้งสิ้น 330 ต้น จาก 7 แปลงศึกษา พันธุ์ไม้วงศ์ Moraceae พบมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 5 ชนิด รองลงมา ได้แก่ พันธุ์ไม้ในวงศ์ Caesalpinioideae, Bignoniaceae, Mimosoideae และ Rubiaceae พบจำนวนวงศ์ละ 4 ชนิด แปลงที่มีชนิดพันธุ์ไม้มากที่สุดคือแปลงที่ 4 ริมถนนสาย 304 หลักกิโลเมตรที่ 29 จำนวน 15 ชนิด ส่วนแปลงที่มีน้อยที่สุดคือ แปลงที่ 2 สวนป่าเขาไผ่ และแปลงที่ 5 ข้างที่ทำการอุทยาน มีแปลงละ 10 ชนิด ส่วนความหนาแน่นของต้นไม้ พบมากที่สุดในแปลงที่ 1 น้ำตกบ่อทอง แต่น้อยที่สุดในแปลงที่ 5 เช่นกัน ต้นไม้ที่มีความสำคัญสูงที่สุดคือ ลานป่าตามด้วย สมพง นนทรี ตะแบกเปลือกบาง และปออีแก้ง ป่าที่สำรวจส่วนใหญ่จะแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ชั้น จากต้นลานที่สำรวจ 96 ต้น พบว่า มีความหนาแน่นเฉลี่ย 137 ต้น/เฮกแตร์ เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นที่ความสูงเพียงอกเฉลี่ย 70.1 เซนติเมตร รัศมีทรงพุ่มเฉลี่ย 3.8 เมตร และความสูงเฉลี่ย 9.4 เมตร โดยทั้งสามค่ามีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง จากการประเมินโดยภาพถ่ายดาวเทียมและการสำรวจภาคสนาม พบว่าในพื้นที่ศึกษาแห่งนี้ มีจำนวนต้นลานถึง 313,942 ต้น ผลการศึกษาการเจริญและพัฒนาของช่อดอกลานป่า พบว่าลานป่าออกดอกในเดือนพฤษภาคม ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง รูปพีระมิด มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 2 เดือนแรก วัดความกว้างได้ 3 เมตรและสูงถึง 7 เมตร ดอกจะติดผลในเดือนกรกฎาคม แล้วผลจะร่วงหล่นในเดือนพฤษภาคมในปีถัดไป เมื่อนำเมล็ดลานมาปลูกพบว่า ต้นลานมีการเจริญเติบโตช้ามาก โดยต้นลานอายุ 4 ปี มีน้ำหนักแห้งทั้งต้นเฉลี่ยเพียง 172 กรัม มีการเจริญเติบโตเป็นแบบเอ็กโพเนนเชียล ส่วนของต้นลานป่าที่ชาวบ้านนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ ยอดลานหรือใบลานอ่อน นำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์จักสาน เช่น หมวกสตรี-บุรุษ กระเป๋า สามารถสร้างรายได้ได้ดี โดยคนตัดยอดลาน 13,000 บาทต่อเดือน คนจักสานยอดลาน 13,600 บาทต่อเดือน และ พ่อค้าคนกลางหรือกลุ่ม OTOP มีรายได้ 37,740 บาทต่อเดือน ในพื้นที่มีกลุ่มจักสาน 3 กลุ่ม ใช้ยอดลาน 1,500 ยอดต่อเดือน สามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนไม่ต่ำกว่า 7 ล้านบาทต่อปี ถึงแม้ว่าสมาชิกของกลุ่มจักสานใบลานจะมีความสำนึกในการอนุรักษ์ลานอยู่แล้ว แต่มีแต่ชาวบ้านทั่วไปบางคนที่ใช้ประโยชน์จากลานโดยไม่คำนึงถึงอนาคต แต่ปัญหาใหญ่ของชาวบ้านคือเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินและแนวเขตอุทยานฯ ทำให้การประสานความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อุทยานเป็นไปได้ยาก

คำสำคัญ: ลานป่า ชุมชน การอนุรักษ์ ป่าไม้ ผลิตภัณฑ์จากป่า

Abstract

Thap Lan National Park, in Nadee district, Pracinburi province, is the last natural area that contains the most number of *Corypha lecomtei* Becc. in Thailand. The study of ecology and local use of this plant revealed that the “Lan forest” area is 22.91 km² or 29% of the study area. From 330 trees in 7 sampling plots, 53 tree species 48 genera 27 family were found. Moraceae family included the 5 highest species, followed by Caesalpinoideae, Bignoniaceae, Mimosoideae and Rubiaceae with 4 species each. Plot number 4 at 29-km mark near the road had the highest plant species of 15 but the lowest were plot number 2 at forest plantation and 5 near the national park head quarter with 10 species each. Whereas, tree density was highest in plot number 1, Bo Tong waterfall, but lowest in plot number 5. The most important plant, according to important value index, was *C. lecomtei*, followed by *Tetrameles nudiflora* R. Br., *Peltophorum pterocarpum* (DC.) Backer ex K. Heyne, *Lagerstroemia duperreana* Pierre ex Gagnep. and *Pterocymbium tinctorium* (Blanco) Merr. In most plots, 3 forest layers were found. From 96 sampling trees, *C. lecomtei* had average of 137/ha density, 70.1 cm diameter at breast height (DBH), 3.8 m canopy radial and 9.4 m stem height. The later 3 parameters were significantly related. From both satellite image and field survey, a total of 313,942 *C. lecomtei* was estimated in this area. This plant flowered in May in pyramid-shape fluorescents. They grew very fast in the first 2 months, reaching 3 m canopy diameter and 7 m height. The fruits formed in July, then rip and fell in May a year later. The growth of this plant was very slow. It weighed only 172 g dry weight in 4 years and fit with exponential curve growth. Young leaves were the most popular choice for local people, they woven them into a hat or a bag, earning good income. The cutter, weaver and middle man could earn 13,000, 13,600 and 37,740 Bath/month. Three groups of weavers used approximately 1,500 leaves a month bringing more than 7 millions Bath per year to this community. Although their members are concerned about the future and sustainable use of this plant but some villagers are not. However, the most fear of local people is the uncertainty of land owner right and national park boundary. This considerably prevents the cooperation between villagers and national park officers.

Keywords: *Corypha*, community, conservation, forest, non timber forest product